

اخلاق در ژئوپلیتیک

جورج فریدمن

استراتژیست

مذاکرات برای یافتن راه‌حلی صلح‌آمیز برای جنگ اوکراین، حقیقتی ناخوشایند را آشکار می‌کند: در ژئوپلیتیک، اخلاق معمولاً امری تصادفی است، نه امری بنیادین. برخی بر این باورند که مخالفت جهانی با تجاوز در هر شکلی یک ضرورت اخلاقی است. از دیدگاه آن‌ها، سازش با روسیه یک شکست اخلاقی خواهد بود. اما برای کسانی که الزامات ژئوپلیتیکی را بر ملاحظات اخلاقی ترجیح می‌دهند، سازش نه تنها مطلوب بلکه امری عادلانه است. نتیجه این تقابل بین ژئوپلیتیک و اخلاق، سیاست ملی هر کشور را شکل می‌دهد؛ هر چند که ممکن است پر از تضاد باشد. ژئوپلیتیک بر مبنای منافع ملی، یعنی امنیت و رفاه کشور بنا شده است. در این دیدگاه، اخلاق تابع منافع ملی است، و باور به خلاف آن بابتی اهمیت تلقی می‌شود یا حتی می‌تواند مضر باشد. از منظر ژئوپلیتیک، اخلاق تا زمانی مفید است که جامعه را از نظر فرهنگی متحد کند یا وسایلهای برای سلطه بر ملت‌های دیگر باشد. اخلاق، مفاهیم «خوب» و تهدیدهایی که آن را به خطر می‌اندازند، تعریف می‌کند. هیچ کشور یا جامعه‌ای مالک انحصاری اخلاق نیست و بیشتر کشورها ترکیبی از ارزش‌های اخلاقی متفاوت را در درون خود دارند. دین می‌تواند بر این ارزش‌ها تأثیر بگذارد اما همیشه نشان آن‌ها نیست. برخی از کندهای اخلاقی، جنگ را محکوم می‌کنند، در حالی که برخی دیگر آن را یک ضرورت اخلاقی می‌دانند. تعجبی ندارد که از اخلاق برای مشروعیت‌بخشی به جنگ علیه ملت‌هایی با ارزش‌های متفاوت استفاده شده است. در ژئوپلیتیک، کشور یک اصل مطلق است که باید محافظت شود. قدرت ملی برای دستیابی به این هدف ضروری است و همچنین برای حفظ ارزش‌های اخلاقی و پیشبرد منافع ملی از طریق ابزارهای سیاسی، اقتصادی و نظامی اهمیت دارد. ژئوپلیتیک ادعا دارد که جنگ‌ها اغلب به دلایل اخلاقی آغاز شده‌اند، اما استدلال می‌کند که این الزامات اخلاقی در نهایت تابع منافع ملی بوده‌اند. جنگ جهانی دوم میان کشورهای با ارزش‌های اخلاقی نسبتاً مشابه رخ داد، اما با تغییر این ارزش‌ها، جنگ به همان اندازه یک یک نبرد ژئوپلیتیکی بود، جنبه اخلاقی نیز یافت. این روند در دوران جنگ سرد نیز ادامه یافت، زمانی که این تقابل میان ائتلافی از دموکراسی‌های لیبرال و کمونیسم مداوم یافت. هر دو طرف، اقدامات خود را از منظر اخلاقی توجیه می‌کردند و تلاش داشتند شهروندان طرف مقابل را به پذیرش ارزش‌های خود ترغیب کنند. برخی در ایالات متحده و اروپا به مارکسیسم گرویدند، در حالی که برخی در روسیه به دموکراسی لیبرال روی آوردند؛ فلسفه‌ای که خود از آموزه‌های مسیحیت نشأت گرفته بود. اخلاق معمولاً دو ویژگی مشترک دارد: یکی تمایل به تغییر باورهای دیگران، و دیگری سرکوب کسانی که تسلیم آن نمی‌شوند. در دموکراسی‌های واقعی، برخلاف دیگر نظام‌ها، عدم پذیرش این باورها یک تهدید محسوب نمی‌شود. در چنین نظام‌هایی، سرکوب مخالفان نه از طریق اجبار دولتی، بلکه از طریق فشار اجتماعی و جناح‌های سیاسی صورت می‌گیرد. جنگ جهانی دوم نبردی علیه استبداد بود، اما اتحاد جماهیر شوروی به دلیل ملاحظات ژئوپلیتیکی در کنار دموکراسی‌های لیبرال قرار گرفت. ادعای اخلاقی دموکراسی لیبرال، مانند تمامی نظام‌های سیاسی، باید بر مبنای بقا باشد، نه صرفاً اصول اخلاقی. دموکراسی‌های لیبرال از بهایی که باید برای پایبندی به اصول اخلاقی پرداخت کنند، نگران‌اند، چرا که این بها می‌تواند به معنای اقدامات غیراخلاقی باشد. آن‌ها، زمانی که لازم باشد، با کشورهای دیگر از ارزش‌های متفاوتی دارند متحد می‌شوند، درست همان طوری که در جنگ جهانی دوم با اتحاد جماهیر شوروی متحد شدند. بسیاری در غرب این اتحاد را یک خیانت اخلاقی می‌دانستند، اما آن‌ها به دلیل تهدید جدی آلمان نازی مجبور به پذیرش آن شدند. جنگ جهانی دوم نشان داد که جلوگیری از جنگ بهتر از درگیر شدن در آن است. این درس، اساس جنگ سرد را شکل داد؛ یعنی سیاست ژئوپلیتیکی که همواره در لبه‌ی جنگ قرار داشت، اما هرگز به یک جنگ جهانی دیگر منتهی نشد. در این شرایط، اخلاق نقش داشت، اما عامل تعیین‌کننده نبود. ژئوپلیتیک به جای قطعیت‌های اخلاقی، به انعطاف‌پذیری و نسبیات اخلاقی تمایل دارد. ژئوپلیتیک می‌تواند اقدامات به ظاهر غیراخلاقی را توجیه کند. این دیدگاه، اصول اخلاقی مطلق را به عنوان تهدیدی برای منافع ملی تلقی می‌کند. اخلاق نه صرفاً حوزه‌ای دینی، بلکه یکی از ابعاد سکولاریسم است که در کنار ژئوپلیتیک قرار دارد. اما تضاد میان آنچه که «درست» است و آنچه که «ضروری» است، همچنان ویژگی ذاتی شرایط انسانی محسوب می‌شود. این نسبیات اخلاقی در ژئوپلیتیک و مطلق‌گرایی اخلاقی در ارزش‌های انسانی، اشتی میان این دو را دشوار می‌سازد، اما غیرممکن نمی‌کند. ساختارهای سیاسی وظیفه دارند این شکاف را کاهش دهند. اختلاف فعلی میان تعهد مطلق به دفع تجاوز و پذیرش واقعیت‌های روابط روسیه و آمریکا، ناگزیر بحران‌هایی را میان و درون ملت‌ها به وجود می‌آورد.

محمدحسین لطف‌الهی

خبرنگار بین‌الملل

دسامبر ۲۰۲۲، در حالی که هنوز یک سال از آغاز حمله نظامی تمام‌عیار روسیه به اوکراین نگذشته بود، ولودیمیر زلنسکی در قامت یک قهرمان به واشنگتن سفر کرد. او پس از گفت‌وگویی گرم با جو بایدن، رئیس‌جمهور وقت آمریکا برای سخنرانی به کنگره رفت و نمایندگان کنگره بارها و بارها ایستاده او را تشویق کردند. این بار اما سفر رئیس‌جمهور اوکراین به ایالات متحده پایان متفاوتی داشت. زلنسکی که با هدف امضای توافق منابع معدنی با آمریکا و جلب حمایت بیشتر از ایالات متحده در مذاکرات پایان جنگ به واشنگتن آمده بود، پس از گفت‌وگویی پرتنش با رئیس‌جمهور و معاون رئیس‌جمهور آمریکا مجبور به ترک کاخ سفید شد.

در فاصله کوتاهی پس از گفت‌وگوهای جنجالی دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده با امانوئل مکرون، رئیس‌جمهور فرانسه و کی‌یر استارمر، نخست‌وزیر بریتانیا پیش‌بینی می‌شد که دیدار او با زلنسکی چندان دیدار آرامی نباشد.

گفت‌وگوی رؤسای جمهور آمریکا و اوکراین در روز جمعه ۲۸ فوریه ابتدا با اظهارات رسمی ترامپ و زلنسکی و پس از آن سوالات خبرنگاران آغاز شد. پس از حدود ۴۰ دقیقه، خبرنگاری از ترامپ پرسید که چرا تصمیم گرفته به ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه نزدیک شود و از اوکراین فاصله بگیرد؟ ترامپ پاسخ داد که اگر مواضع آمریکا یک‌سویه باشد امکان دستیابی به توافق وجود ندارد: «شما از من می‌خواهید چیزهای وحشتناکی درباره پوتین بگویم و بعد به او زنگ بزنم و بگویم سلام ولادیمیر! کارها درباره توافق [پایان جنگ] چطور پیش می‌رود؟ با این شیوه نمی‌شود توافق کرد.»

ترامپ در ادامه گفت که زلنسکی «نفرت زیادی» از پوتین دارد و با این وضعیت «دستیابی به توافق برای من بسیار سخت خواهد بود». او افزود: «من دلایل این نفرت را می‌فهمم اما می‌توانم بگویم که طرف مقابل هم چندان عاشق او [زلنسکی] نیست.»

همزمان با صحبت‌های رئیس‌جمهور آمریکا، از چهره و نحوه نشستن زلنسکی کاملاً آشکار بود که او از اظهارات ترامپ ناراحت است. پس از این جی‌دی ونس وارد بحث شد و در پاسخ به یک خبرنگار تأکید کرد که دیپلماسی تنها راه پایان دادن به جنگ است. زلنسکی هم مستقیماً رویه ونس کرد و پس از یادآوری تحولات سال ۲۰۱۴ و گفت‌وگوها و توافق‌های میان اوکراین و روسیه به او گفت: «از کدام دیپلماسی حرف می‌زنی جی‌دی؟»

زمانی که جی‌دی ونس به زلنسکی گفت که اوکراین دیگر نیروی انسانی کافی برای ادامه جنگ ندارد، لحن جلسه تندتر از قبل شد. زلنسکی در پاسخ گفت: «شما به اوکراین نرفته‌اید که این حرف را بزنید. بیایید و ببینید.» ونس اما از این پیشنهاد زلنسکی خشمگین شد و گفت که او رهبران جهان را به «تورهای پروپاگاندا» می‌برد.

زلنسکی بر لزوم دریافت تضمین‌های امنیتی تأکید کرد، اما ترامپ حرف او را قطع کرد و گفت که او باید «قدردان» باشد. وی گفت: «تو باید بیشتر قدردان باشی. تو کارت‌های برنده را در دست نداری. با ما، تو کارت‌ها را داری. اما بدون ما، هیچ کارت برنده‌ای نداری.» رئیس‌جمهوری آمریکا ادامه داد: «کشورت در وضعیت بسیار دشواری است. تو در حال پیروزی نیستی.» او سپس به زلنسکی توصیه کرد که «اگر همین حالا بتوانی آتش‌بس بگیری، باید قبول کنی تا گلوله‌ها دیگر شلیک نشوند.» زلنسکی پاسخ داد: «البته که من می‌خواهم جنگ متوقف شود.» ترامپ اما بلافاصله گفت: «تو می‌گویی که آتش‌بس نمی‌خواهی.» زلنسکی تأکید کرد که آتش‌بس را می‌پذیرد، اما فقط در صورتی که تضمین‌های امنیتی دریافت کند.

ترامپ گفت که اگر حمایت‌های آمریکا نبود اوکراین ظرف دو هفته از روی نقشه محو می‌شد. زلنسکی پاسخی با کتایه به این صحبت‌ها داد: «یا حتی ۳ روز؛ پوتین هم دقیقاً همین را گفته بود.»

ونس نیز زلنسکی را به بی‌احترامی متهم کرد و گفت که او باید از آمریکا تشکر کند. او خطاب به رئیس‌جمهور اوکراین گفت: «تو در ماه اکتبر به پنسیلوانیا رفتی و برای مخالفان تبلیغ کردی. چند کلمه قدردانی از ایالات متحده و رئیس‌جمهوری که سعی دارد کشور تو را نجات دهد، بیان کن.»

این سخنان اشاره‌ای به سفر زلنسکی به یک کارخانه مهمات‌سازی در ایالت پنسیلوانیا در پاییز گذشته و همزمان با رقابت‌های انتخاباتی بود.

▼ از کاخ سفید برو

پس از پایان گفت‌وگوهای پرتنش میان دو طرف، ترامپ و تیمش به اتاق بیضی رفتند اما هیئت اوکراینی به اتاقی دیگر منتقل شدند. آکسیوس درباره جزئیات آنچه پس از پایان گفت‌وگوها اتفاق افتاد نوشته است: «هیئت اوکراینی نزدیک به یک ساعت در اتاقی دیگر

مجادله

به جای مذاکره

در نشست رؤسای جمهور آمریکا و اوکراین چه گذشت و چه تبعاتی خواهد داشت؟

آمریکا را به خطر انداخته است.

چاک شومر، رهبر دموکرات‌ها در سنا نیز ترامپ و ونس را متهم کرد که «در حال انجام کارهای کثیف با پوتین هستند.»

▼ توافقی که بی‌سرانجام باقی ماند

پیش از همه این اتفاقات، طی هفته‌های اخیر هیئت‌های آمریکایی و اوکراینی مذاکرات فشرده‌ای درباره توافق منابع معدنی اوکراین داشتند. سفر زلنسکی نیز با هدف نهایی کردن این توافق صورت می‌گرفت که دسترسی آمریکا به بخشی از منابع معدنی کمیاب اوکراین را تضمین می‌کرد.

اوکراین امید داشت در ازای این توافق که سودآوری اقتصادی بسیار زیادی هم برای آمریکا دارد، ایالات متحده تضمین‌های امنیتی مدنظر اوکراین برای پایان جنگ با روسیه را بپذیرد. زلنسکی این پیشنهاد را در «طرح پیروزی» خود که سی‌تامر گذشته به ترامپ ارائه کرده بود، مطرح کرده بود تا دلیل قانع‌کننده‌ای برای ادامه حمایت آمریکا از اوکراین پیش روی واشنگتن بگذارد. با این وجود، نشست ترامپ و زلنسکی به گونه‌ای پیش رفت که نه تنها توافقی امضا نشد بلکه سرنوشت تمام حمایت‌های نظامی و اقتصادی ایالات متحده از اوکراین در حاله‌ای از ابهام قرار گرفت.

مواد معدنی اوکراین برای ترامپ بسیار حائز اهمیت است. بی‌بی‌سی در مقاله‌ای پیرامون این موضوع نوشته است:

اوکراین دارای ۲۱ مورد از ۳۰ ماده‌ای است که اتحادیه اروپا به‌عنوان «مواد خام حیاتی» تعریف کرده است و حدود ۵ درصد از ذخایر جهانی را در اختیار دارد. بسیاری از مناطقی که این عناصر در آن‌ها یافت می‌شود، در جنوب سپهر بلورین اوکراین (یک ساختار زمین‌شناسی باستانی که بخش بزرگی از مرکز و جنوب اوکراین را پوشش می‌دهد) و عمدتاً زیر دریای آزوف قرار دارند، بخش عمده‌ای از این مناطق در حال حاضر تحت اشغال روسیه است. کارشناسان می‌گویند که صدها مکان زمین‌شناسی امیدبخش شناسایی شده، اما تنها برخی از آن‌ها ممکن است به ذخایر قابل بهره‌برداری اقتصادی تبدیل شوند. آدام وب، رئیس بخش مواد خام باتری

منتظر نشسته بودند و هنوز امید داشتند که توافق منابع معدنی که علت اصلی سفر بود به امضای رؤسای جمهور برسد. براساس زمان‌بندی اعلام‌شده از سوی کاخ سفید به طرف اوکراینی، هنوز صرف ناهار و برگزاری نشست خبری در برنامه کاری رؤسای جمهوری آمریکا و اوکراین باقی مانده بود.»

براساس این گزارش، سپس مارکو روبیو، وزیر امور خارجه آمریکا به همراه مایک ولتز، مشاور امنیت ملی از اتاق بیضی خارج شده و به سوی هیئت اوکراینی حرکت کردند. آن‌ها به اوکراینی‌ها گفتند که زلنسکی باید از کاخ سفید برود.

تصاویر منتشرشده از سوی خبرنگاران نشان می‌دهد پس از این صحبت‌ها، زلنسکی به سرعت از کاخ سفید خارج شد.

زلنسکی پس از خروج از کاخ سفید در پیامی در شبکه ایکس نوشت: «سپاسگزارم، آمریکا، از حمایت شما، از این دیدار، از رئیس‌جمهوری، کنگره و مردم آمریکا متشکرم. اوکراین نیاز به صلحی عادلانه و پایدار دارد، و ما دقیقاً برای دستیابی به آن تلاش می‌کنیم.»

ترامپ هم در شبکه اجتماعی تروث‌سوشال تأکید کرد «زلنسکی به آمریکا بی‌احترامی کرده» و تنها زمانی می‌تواند بازگردد که «برای صلح آماده باشد.»

یک مقام کاخ سفید به اکسیوس گفته است که اتفاق پیش آمده در نشست رؤسای جمهور، «برنامه‌ریزی شده نبود.»

رهبران برجسته جمهوری خواه، پس از جنجال در کاخ سفید، از ترامپ حمایت کردند. سناتور لیندزی گراهام که به ترامپ نزدیک است گفت: «آنچه در دفتر بیضی دیدم، بی‌احترامی بود. نمی‌دانم آیا دیگر باید با زلنسکی ارتباطی داشته باشیم یا نه.» این سناتور پرنفوذ خواستار استعفا زلنسکی شد. او گفت، نمی‌تواند تصور کند که بیشتر آمریکایی‌ها پس از آنچه امروز دیده‌اند، همچنان بخواهند شریک زلنسکی باشند. برخلاف جمهوری خواهان دموکرات‌ها ترامپ را سرزنش کردند و بر خورد او با زلنسکی را «مایه ننگ برای آمریکا» دانستند. سناتور کریس مورفی، در پلتفرم ایکس نوشت که این دیدار، «مایه ننگ برای آمریکا» بود و این ماجرا، به نفع ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه تمام شده و امنیت